

Nagymama, darazsak, dinnye

(BABUSKA, OSZI, ARBUZ)

A nagymama dinnyét evett.

Csodálatos augusztusi csemege volt ez. Mi – egy kedves nagycsalád – krumplit szedtünk. Azóta is hallom azt a vidám hangot, ahogyan a krumpliszemek a vödör aljának ütköznek. A vödrök lyukasak voltak, alkalmatlanok arra, hogy a kútra menjünk velük, nem maradt más a számukra, mint hogy teljesítsék utolsó és legfőbb feladatukat – eljuttatni a krumplitermést a hasas zsákokhoz, amelyek a kert legszélén sorakoztak.

A krumpli aztán már halk, száraz, puffanó hanggal hullott bele a zsákba. A zsákból poros, nyirkos szag áradt. Az egész évet a fészerben töltötték, összetekerve.

A zsákok is szakadozottak voltak, de csak egy kicsit; finoman kihaladt oldalukon időnként kikandikált egy-egy apró, könnyelmű krumplicska. Amikor a zsákat felemelték, kiugrott a talajra, azonnal belevette magát a puha feketeföldbe, és már nem is gondolt rá többé senki.

Még sütött a nap, de ez a napsütés már tele volt augusztussal, lassú, mézédés elmúlással.

Egész idő alatt azon kaptam magam, hogy fel szeretnék állni, nézni a napkorongot, mintha el akarnék búcsúzni tőle, mielőtt hosszú, boldog hajókázásra indulna. Valószínűleg egyszerűen csak nem akarózott dolgoznom.

Elgondolkodtam egy kicsit, majd azzal álltam elő, hogy a krumpliszedés aligha férfimunka, de senki sem támogatót. Ellenem volt anyám is, a nagynéném is, a nővéreim is, sőt még a segítségünkre érkezett szomszédasszony is.

Csak a nagymamám állt ki mellettem.

– Még hogy férfimunka! – szólalt meg. – Mikor kaparásztak a földben a férfiak? Asszonyi dolog ez. Feküdj csak ki oda a fűbe, amíg mi felszedjük. Ha ilyen zsákokat cipelsz, megszakadsz.

A nagymama mindezt a szokásos, kedves iróniájával mondta, a nők azonban mégis rákiáltottak, hadonászni kezdtek, egymás szavába vágva bizonygatták, hogy éppen a férfiaknak kellene a földet túrniuk, másra úgyse lehet őket használni.

A többiek, a felnőtt férfiak mindeközben nem dolgoztak. Nagypapám a kaszákkal bajlódott az udvaron, kalapálta, fente őket.

Apám elment a piacra, és úgy látszik, nem nagyon igyekezett haza. Keresztapám, vagyis apám testvére a traktor mellett heverészett.

Reggel megpróbálta beindítani, de elrontott valamit a gépen, és a traktor reménytelenül lefulladt.

Szomszédunk, a traktorista Orhan, egy délről származó menekült, egy óra múlva jött arrafelé.

Jó ember volt, és egyáltalán nem értette a tréfát.

Keresztapám végtelen jóindulattal viseltetett iránta, és amikor csak tudta, kisegítette a bajból. Legfeljebb csak minden adódó alkalommal ugratni kezdte valamivel.

– Erőt, egészséget, Orhan! – üdvözölte keresztapám az elhaladó szomszédját.

– Szervusz! – válaszolta szárazon Orhan, aki a keresztapámtól mindig valami csínytevésre számított.

Keresztapám hihetetlen elfoglaltságot mímelt, arcára komoly, gondterhelt kifejezést erőltetett.

– Idehallgass – szólalt meg sietve. – Hajtanak az asszonyok, nekem viszont még meg kell etetnem a disznókat is. Indítsd már be addig nekem a traktort, Orhan! Indítsd csak, indítsd, jövök mindjárt vissza én is.

Orhannak még csak válaszolni se volt érkezése, amikor keresztapám már az udvaron csoszogott klaffogó papucsában. Orhanon kívül azonnal észrevette mindenki, hogy miután tett egy kört az udvaron, elkerült a fészernek ahhoz a végéhez, ahová a trágyát szokták kidobálni.

Orhan toporgott egy sort, majd az egész ostoba helyzet – miért nem indítja be vidám természetű szomszédja a traktorját maga – ellenére felmászott a traktorra. Egy perc múlva a traktor felbőgött, füstöt prüszkölt ki magából, majd újra elhallgatott.

Keresztapám eközben már elszaladt a kertig, onnan szólt vissza tágra meresztett szemmel:

– Mit csináltál, Orhan? He? Traktoros vagy te, vagy mi?

Orhan tett még egy kísérletet, a traktor azonban ekkor már csak makacsul hallgatott.

Orhan ijedten kimászott a fülkéből, és tett néhány kört a traktor körül. Keresztapám nem hagyta békén, és a legkülönfélébb módokon megszegényítette, és azt követelte tőle, hogy azonnal javítsa ki, ha már tönkretette.

– Hiszen tegnap még dolgoztam veled, Orhan! – szidta a szomszédját. – Hiszen láttad! Mit csináltál veled, hogy elromlott? Javítsd meg!

– Most ebédszünetem van, aztán mennem kell vissza dolgozni! – próbált meg Orhan az orosz szavakat keresgéelve kibújni a felelősség alól, de a keresztapámat már nem tudta lerázni.

– Hogyhogy dolgozni? És én mit fogok csinálni? Ha tönkretetted, javítsd is meg! Ez nem illő egy szomszédhoz, Orhan. Vagy nálatok a Kaukázusban így viselkednek egymással a szomszédok?

Tíz perc múlva Orhan már a traktor alatt feküdt, és rázogatta szőrös lábát, amelyre folyton rászálltak a legyek. Keresztapám nem messze tőle leheveredett, egyik karjával megtámasztotta a fejét, és rágyújtott.

– Miféle traktoros vagy te, Orhan? – szólalt meg halkán a keresztapám. Semmilyen. Nem értesz semmihez. Beindítottad a motort, és mindjárt tönkre is tetted.

– Mi? – kérdezte Orhan a traktor alól.

Az asszonyok nevetgéltek. Csak a nagymama csinált úgy, mintha nem értené, mi a helyzet.

Ekkor megérkezett apám a piacról, hozott három jókora dinnyét, akkorát, hogy miután kiette az ember belőlük a belét, akármelyikkel át lehetett volna kelni egy kisebb folyón.

Ó, az a harsogó dinnye, az az izzó, édes dinnyebél, azok a fekete magok! Senki sem bírta türtöztetni magát, míg apám felvágta a fényűző, lédús termést.

Az asszonyok sietve otthagyták a soraikat, összesereglettek a dinnye körül, és várakozásba dermedtek.

Csak a nagymama kaparásztta továbbra is erős kezével a földet, szedte ügyesen a krumplit.

Anyám elment fehérkenyérért – a dinnye nagyon finom az illatos kenyérbéllel.

– Nagy! – hívták a nővéreim a nagymamát. – Gyere te is!

– Jövök, jövök – szölt vissza, de ő azért kihajtotta a maga sorát, odavitte a vödört a még félig üres zsákhoz, ügyesen megfogta a száját, és beleöntötte a krumplit. Mindenki másnak segítségre volt szüksége ehhez az egyszerű művelethez: az egyik tartotta a zsákot, a másik öntötte a vödörből a krumplit – és néhány szem még így is félrepotyogott. Csak a nagymamának nem: hozzászokott, hogy mindegyedül boldoguljon.

Orhant is hívták dinnyézni, ő azonban végre-valahára beindította a traktort, és nyomban indult is vissza a munkába, anélkül, hogy hazajutott volna. Anyám épp-hogy utolérte: egy szatyorba tojást, jókora darab kolbászt, kenyeret, egy üveg tejet rakott, és odaadta a szomszédnak. Észre se vettem, mikor hozta ki mindezt a kertbe, és tette be egy bokor alá, az árnyékba.

Ettük a dinnyét, boldogságtól sugárzó szemmel figyeltük egymást – hogy lehet még másként dinnyét enni?

Anyám leterített egy szép, piros és fekete virágos viaszosvászon terítőt, a nagymama leült mellé egy székre, az apám állva maradt.

Az édes dinnyeillatra egymás után repültek oda hozzánk a darazsak, szemtelenül és veszélyesen körözni kezdtek a fejünk fölött.

Apám volt az első, aki nem bírta tovább. Valószínűleg a darázs volt az egyetlen a világon, amitől félt. Egyszer, amikor részeg volt, összezsipkedtek, ő pedig, ez a nagydarab, majdnem két méter magas férfi elveszítette az eszméletét. Estére hatalmasra és rózsaszínűre dagadt a feje, szeme eltűnt nagy, felduzzadt szemhéja mögött. Majdnem belehalt.

– Jobb, ha elmegyek rágyújtani – mondta apám, és eltűnt a traktor mögött. A darazsak utánarepültek, de aztán visszatértek, nyilván elégedetlenek voltak a vassal meg a füsttel.

– Mindjárt csak rágyújtani, csak rágyújtani – szölt utána anyám apámnak.

Keresztapám vidáman elhajtotta magáról a darazsakat, és ő is apám után eredt. Láttam az arcán, hogy a két férfi mindjárt felbont egy üveget, amelyet valószínűleg valahol a traktor fémbugyraiban rejtettek el.

A felesége figyelmesen szemlélte a hátát, nyilván megsejtett valamit. Ekkor azonban egy darázs repült az arcára, mire az asszony izegni-mozogni kezdett, csapkodott a kendőjével.

A nővéreim, akiket szintén nem hagytak nyugton a darazsak, szitkozódni kezdtek, rohagáltak egyik helyről a másikra, és félni kezdett a makacs rovaroktól az anyám is.

Én igyekeztem megőrizni méltóságomat, viszont én is pórul jártam. Lefújtam a dinnyére telepedett darazsakat, amelyek egy időre fel is szálltak, ingerülten tettek egy kört, majd gyakorlatilag a fejemre zúdultak.

Csak a nagymama ült mozdulatlanul, lassan felemelte a neki szánt dinnyekaréjt, és mosolyogva enni kezdte a leves és harsogó gyümölcsöt. Darazsak mászkáltak a

karján, átmásztak az arcára, ő azonban észre sem vette őket. A darazsak rászálltak a dinnyéjére is, de amikor a nagymama beleharapott, szinte a fogai és az ajkai alól, a harapás előtti utolsó pillanatban odébb másztak.

– Nagymama, ott a darazsak! – néztem rá lelkesen.

– Mi?

– Darazsak másznak rajtad!

– Hát, ha egyszer édes vagyok nekik – nevette el magát a nagymama, aki tényleg csak ekkor vette észre a darazsakat.

– Hogyhogy nem félsz tőlük, hiszen megcsíphetnek?

– Minek csípnének meg?

A nagymama felemelte szép kezét, benne a karéj dinnyével, a karján két-három darázs mászott végig, és ült még kettő a dinnyehéjon is, lakmározva a leves finomságból.

A nagymama beleharapott a dinnyébe, mire az arcáról felszállt még egy darázs, könnyedén és minden sértettség nélkül, tett egy kört, és leszállt a fűbe, valahová a lerágott dinnyehéjak közé.

Mindenki izgatott lett, és gyorsan szétrebbent. A nagymama egyedül üldögélt csendben tovább.

Reggelre az eldobott dinnyehéjak ocsmányul fognak kinézni, belső, fehér felük megszurkúl, és darazsak helyett legyek fognak rajtuk mászni.

Így nézett ki az én egykori falum is: mintha valaki kifacsarta volna belőle az augusztusi mézédés levet, és nem maradt más, csak a szürkeség, meg az utolsó legyek.

Mindenki meghalt. Aki nem halt meg, azt megölték. Akit nem öltek meg, az tönkretette magát.

A nővéreimet az élet néhányszor földhöz vágta, aztán jó messzire elhajította.

Csak a nagymama maradt ott, meg Orhan az orosz feleségével, aki ivott, Orhan pedig naponta verte emiatt.

A kertek, amelyek, úgy tetszett, nemrégiben még élő energiától duzzadtak a föld alatt, elcsendesedtek, és ismeretlen gaz nőtte be őket. Nem zörgött többé vidáman a krumpli a vödrök alján.

Mentünk fehér Volgámmal a faluba, a kocsit által felvert porban, és szokatlanként, idegenek voltunk itt, mintha a Holdon járnánk.

A nagymama nem is összezsapta, inkább összerándította fáradt kezét, elének jött, kipislogott egy könnycseppet, elmosolyodott.

Először találkozott a feleségemmel. Mindjárt beszédbe is elegyedtek, mint két nő szokott, én pedig hallgattam, és tapogattam a falakat.

– Az asszonyi munka észrevehetetlen – mondta a nagymama a feleségemnek.

„Az asszonyi munka észrevehetetlen” – ismételt meg magamnak, és cigarettával a számban kimentem az utcára.

Ezt itt a nagyapám építette: a kerítést, a fészert, a tornácot, a házat.

A házban a képeket apám festette: rajtuk a nagyapám, a ház, a rét, a kert.

A nagymama darabokra tört, de még élő szíve – ez is a kitartó férfimunka eredménye.

A nagymama, nyugton maradva és nem sürgölődve azokban a ritka pillanatokban, amikor lehetett nyugton maradni és nem sürgölődni, kevés édeset élvezve hatalmas életet élt, amelyre ha visszatekint az ember, földi szemmel nem látja már az első fordulatot, amely után még ezer másik következett.

Mi már nem tudtunk így élni.

– Az asszony szolgál, a férfi pedig félelemben él, csak éppen elrejtí a félelmét – hallottam a nagymama halk hangját a nyitott ajtón át. – Az asszonyéletem a férfiak nem érthetik meg, bennünket nincs, aki sajnáljon. Mi pedig nem érthetjük a férfiak gürcölését.

– Gürcölését? – kérdezett vissza a feleségem.

– Gürcölését, buzgalmát, vesződését – magyarázta a nagymama.

– Az asszony szolgálatban él, a férfi vesződésben... Vagy csak az anyémek voltak ilyenek, nem tudom – sóhajtott fel, majd elhallgatott.

Kimentünk feleségemmel a házból, és leereszkedtünk a folyóhoz. Átmentünk a hídon, amit már csak a szentlélek tartott, és felkapaszzkodtunk a dombra. A dombról hatalmas pusztaság látszott.

„...És a nap is fáj, és kacskán is áll, mint a kificamodott váll...”

Ezt fennhangon mondtam.

– Mit mondtál? – kérdezte a feleségem.

Csak hallgattam. Erre újra megkérdezte. És én megint csak hallgattam. Minek ismétlegessek magam után mindenféle ostobaságokat.

A feleségem mozdulatlanul ült, elbűvölve tőlem, és halálosan belém szeretve.

Várj csak, összetöröm még a te szívedet is.

Akkor indultunk vissza, amikor esteledni kezdett, én mentem elől, ő pedig igyekezett lépést tartani velem. Tudtam, hogy megerőltető sietnie, mégsem álltam meg.

A folyóparton leültem a fűbe. A közelben csónak állt – régi, kiszáradt, halott. Alig-alig ringatózva egy rothadozó kötél, neki-nekiütődött a stégnek.

Kezemet a vízbe mártottam, a víz elfolyt az ujjaim között.

Másik kezemmel belemarkoltam a fűbe és a földbe, amelyben a rokonaim nyugodtak, akik nemrégiben még oly vidámak, kedvesek, édesek voltak, és tenyeremben hirtelen gonosz szúrást és égést éreztem. Elkáromkodtam magam, riadt kezem az arcomhoz emeltem, de nem láttam rajta semmit. Megfordultam, és odapillantottam, ahol belemarkoltam a földbe: a fűben egy darázs feküdt, nyilván agyonnyomtam.

A kezem elkezdett dagadni és égni. A tenyeremben feszítő fájdalom terjedt szét, mintha a darázs bevette volna magát a bőröm alá, szeretett volna kivergődni onnan, miközben megduzzadt, és szétfolyatta a bőröm alatt forró, égető darázsvérét.

Miután visszaértünk a szülői házba, sietni kezdtem, meg se ittam a teámat, kiszaladtam az utcára, beindítottam a kocsit, habár a nagymama még beszélgetett a feleségemmel.

Fájó kezemmel undorodva fogtam a kormányt, tapostam a gázpedált, faltam a fekete aszfalt utat.

Éjjel érkeztünk meg, és én azonnal ágyrak estem. Fejemet a kezem közé szorítva gyorsan álomba merültem, amikor hirtelen meghallottam a saját szívdobogásomat, amely gyors volt és kitartó. Álomban a kikötött csónakot láttam, amely hozzáütődött a stéghez. Tak-tak. Tuk-tuk.

Várj csak, hamarosan eloldozunk. Hamarosan útnak indulunk.